

Nr 258.

Godkänd av första kammaren den 17 maj 1930.

Godkänd av andra kammaren den 17 maj 1930.

Riksdagens skrivelse till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövändet av statens tobaksmonopol jämte i ämnet väckta motioner.

(Bevillningsutskottets betänkande nr 20 och memorial nr 26.)

Till Konungen.

I en den 28 februari 1930 dagtecknad proposition, nr 195, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet träffa avtal angående utövändet av statens tobaksmonopol i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen bifogat förslag till sådant avtal;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med blivande preferensaktieägare i Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet träffa avtal angående preferensaktiekapitalet i bolaget i huvudsaklig överensstämmelse med vid propositionen fogat förslag till sådant avtal;

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må för staten utfästa garanti för ett lån ur pensionsförsäkringsfonden åt Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet å högst sexton miljoner kronor till kapital och ränta, beräknad efter fem procent;

dels ock besluta, att fullmäktige i riksgäldskontoret skola i fall av behov tillhandahålla medel för såväl infriande av nämnda garantiförbindelse som ock inlösen helt eller delvis av preferensaktiekapitalet i bolaget.

I sammanhang med förenämnda proposition har riksdagen till behandling förehaft följande i anledning av propositionen väckta motioner, näm-

ligen de likalydande motionerna nr 312 i första och nr 503 i andra kammaren samt motionerna nr 486, 498, 499, 500, 501, 502, 505 och 507 i andra kammaren.

Det med propositionen framlagda förslaget till nytt avtal med Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet innebär flera vittgående ändringar i gällande avtalsbestämmelser, särskilt i fråga om föreskrifterna rörande företagets förvaltning och revision. Då dessa föreskrifter synas ägnade att i flera hänseenden åstadkomma klarare riktlinjer för bolagets förvaltning på samma gång som genom desamma en förstärkning av det allmännas kontroll bör kunna vinnas, har riksdagen i princip anslutit sig till vad i propositionen föreslagits. Med den ståndpunkt riksdagen sålunda intagit, har riksdagen i allmänhet saknat anledning att ingå på de olika detaljföreskrifterna, i vidare mån än detta betingats av de ändringar, som riksdagen funnit vara påkallade, eller av i motionerna framställda förslag.

Såväl departementschefen som samtliga de personer, vilka deltagit i den i ärendet verkställda utredningen, hava uttalat sig för att tobaksmonopolet jämväl i fortsättningen skall utövas av ett aktiebolag samt allttjämt handhavas av Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet. Monopolkontrollutredningen har emellertid icke ingått på någon närmare undersökning rörande den lämpligaste formen för organisationen av statens verksamhet å ifrågakommande område. I motionen II:505 har uttalats önskvärdheten av, att detta principspörsmål blir föremål för omprövning, innan den sexårsperiod gått till ända, under vilken den föreslagna ordningen är avsedd att äga bestånd. Enligt vad i motionen framhållits borde det nämligen vara särskilt angeläget, att denna fråga upptages till behandling i sammanhang med spörsmålet om en omdaning av den statliga affärsverksamhetens grunder och former, till vilken bidrag lämnats och ytterligare väntas lämnade genom socialiseringsnämnden. Ehuru riksdagen icke ansett det kunna ifrågakomma att vid den nu föreslagna upplåtelsen av monopolrättigheten frångå aktiebolagsformen, har riksdagen likväl funnit den i motionen II:505 framförda synpunkten förtjäna att uppmärksammas, ej minst med hänsyn därtill att, sedan det privatekonomiska intresset inom bolaget praktiskt taget kommit att avkopplas, de tidigare åberopade skälen för monolets handhavande av ett aktiebolag icke längre skulle komma att äga samma giltighet som tillförne. Såsom en förutsättning att uppgiva aktiebolagsformen bör dock gälla, att en annan organisationsform står att vinna, som, utan att knyta verksamheten i de på vissa punkter mindre väl avpassade band aktiebolagslagen pålägger, åt företaget skapar möjlighet att utnyttja smidiga och för det

tas egenart lämpade former samtidigt som det affärsmässiga inslaget i företagets skötsel bibehålles oförminskat.

I fråga om preferensaktiekapitalet har riksdagen biträtt Eders Kungl. Maj:ts förslag, att detta aktiekapital nedsättes från 17 miljoner kronor till 1 miljon kronor ävensom att preferensaktierna förbehållas särskilda av Kungl. Maj:t såsom aktieägare godkända personer. Riksdagen har sålunda icke ansett lämpligt, att svenska livförsäkringsbolag inträda såsom aktieägare. Vad angår rätten att framställa förslag å personer lämpade till aktieägare hava i motionerna II: 505 och II: 507 erinringar gjorts mot att denna förslagsrätt skulle förbehållas handelskamrarna i rikets tre största städer. Så hemställes i motionen II: 505 att, förutom nämnda handelskammare, kommerskollegium, Sveriges industriförbund, kooperativa förbundet och Sveriges tobaksindustriarbetareförbund skola äga rätt att föreslå personer till innehav av preferensaktier.

För vinnande av det med anordningen avsedda syftet eller att till aktieägare erhålla väl kvalificerade personer, som kunna ställa erfarenhet och insikt på affärslivets område till förfogande i och för utseende av representanter i tobaksmonopolets styrelse, torde det knappast vara erforderligt att förslagsrätten på förhand uteslutande tillerkännes vissa institutioner eller sammanslutningar. Enligt riksdagens mening bör Kungl. Maj:t vara oförhindrad att utan särskilda direktiv rörande inhämtande av förslag utse aktieägare.

Enligt propositionen har utdelningen å preferensaktierna föreslagits till 6 procent, vilken skulle garanteras av staten. Riksdagen har emellertid ansett utdelningen böra begränsas till 5 $\frac{1}{2}$ procent.

I motionen II: 498 har hemställts om utredning rörande frågan om rätt även för annan än Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet att i riket tillverka tobaksvaror samt att, i avvaktan på denna utredning, monopolrättigheten skulle upplåtas allenast för ett år. Då riksdagen icke kunnat ansluta sig till yrkandet om en utredning, som synes åsyfta ett uppgivande av statens monopolrättighet, samt den i propositionen föreslagna förlängningen av avtalstiden från fem till sex år innebär vissa fördelar, har riksdagen biträtt propositionen i nu förevarande hänseende.

Enligt propositionen förutsättes, att suppleanterna i styrelsen skola regelmässigt bevista styrelsens sammanträden. Genom en dylik anordning skulle antalet i styrelsensammanträdena deltagande personer avsevärt ökas samt särskilda kostnader förorsakas, i de fall suppleant vore bosatt utom sammanträdesorten. Såsom huvudskäl för suppleanternas deltagande i styrelsens sammanträden har anförts, att dessa därigenom skulle tillföras ökad kompetens för tjänstgöring såsom ledamöter. Då antalet styrelseledamöter utgör icke mindre än åtta, torde i allt fall önskvärd

kontinuitet i fråga om styrelsens verksamhet kunna upprätthållas. Med hänsyn härtill och då en sådan detalj som sättet för styrelsens kallande icke torde behöva inrymmas i bolagsordningen, har riksdagen ansett, att den, enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag, därstädes i § 7 intagna bestämmelsen härutinnan bör utgå.

I motionen II: 499 hava föreslagits vissa åtgärder i syfte att ledamöter av riksdagens kamrar icke skulle kunna tilldelas annat avlönat uppdrag hos monopolbolaget än revisorsuppdrag. Något bärande skäl för detta yrkande, som synes åsyfta förbud för riksdagsman att tillhöra bolagets styrelse, har icke anförts, och riksdagen har icke kunnat biträda detta förslag.

Vad det föreslagna direktörsrådet angår, synas dess arbetsuppgifter lämpligen böra i avtalet angivas helt allmänt. Direktörsrådet skall sålunda, i den mån så befinnes erforderligt, hava att bereda frågor, som skola avgöras av styrelsen, varjämte rådet har att behandla andra spörsmål av större betydelse för bolagets verksamhet. Då ansvaret för bolagets ledning och förvaltning torde så långt möjligt böra odelat vila å styrelsen, har riksdagen ansett det böra överlämnas åt styrelsen att närmare bestämma vilka frågor, som skola handläggas av direktörsrådet. Även om det torde kunna antagas, att de två av styrelsen valda ledamöterna i direktörsrådet i regel komma att utses inom styrelsen, har riksdagen likväl ansett den ansvariga styrelsen böra tillerkännas en friare prövningsrätt i fråga om direktörsrådets sammansättning än enligt propositionen samt förty lämnat möjlighet öppen för styrelsen att utse en ledamot utom densamma. Riksdagen förutsätter jämväl, att styrelsen må vid behov utse ersättare för ledamot i direktörsrådet. Uttrycklig bestämmelse härom har dock icke ansetts erforderlig. Med sin nu angivna ståndpunkt har riksdagen icke kunnat biträda ett i motionen II: 507 framställt yrkande, att styrelsens ordförande skulle vara självskriven ledamot och ordförande i direktörsrådet.

Beträffande sättet för revisorernas utseende har riksdagen icke kunnat biträda det av Eders Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Riksdagen har ansett revisionen böra sammansättas på det sätt att bolagsstämman utser en revisor, Kungl. Maj:t likaledes en revisor (jourhavande revisorn) samt fullmäktige i riksgäldskontoret tre revisorer, valda utom fullmäktiges egen krets, och skall revisionen hava att inom sig utse ordförande och vice ordförande samt sammanträda första gången på kallelse av chefen för finansdepartementet.

I fråga om den av riksdagen sålunda intagna ståndpunkten har riksdagen ansett sig böra framhålla följande synpunkter.

I det föregående har riksdagen givit uttryck åt den uppfattningen,

att spörsmålet rörande den lämpligaste formen för organisationen av statens verksamhet å ifrågavarande område vore förtjänt av uppmärksamhet under den sexårsperiod, för vilken rätten att utöva statens tobaksmonopol nu är avsedd att upplåtas. Genom nyss angivna ställningstagande i avseende å ordningen för revisorernas utseende har riksdagen icke avsett att föregripa en utredning av denna fråga, utan synes därvid jämväl förevarande spörsmål böra bliva föremål för förnyad omprövning.

Vid revisionen av monopolföretaget, som har att iakttaga det allmännas intressen närmast inom beskattningens område, göra sig givetvis även andra synpunkter gällande än i fråga om revisionen av ett vanligt affärsföretag. Det synes därför angeläget att vid sidan av de revisorer, som främst hava att företräda revisionstekniska och affärsmässiga synpunkter, i allmänna angelägenheter erfarna och kunniga personer beredas tillfälle att utöva granskning av företagets skötsel. Riksdagen har funnit valet av sådana revisorer, vilkas antal ansetts lämpligen böra bestämmas till tre, böra anförtros åt riksgäldsfullmäktige, vilka i flera fall hava att utse representanter i företag, inom vilka det allmänna har ekonomiska intressen att bevaka. För att framhäva fullmäktiges ställning såsom ett från själva revisionen fullt fristående valkollegium har riksdagen ansett, att i bolagsordningen bör införas bestämmelse därom, att fullmäktige skola utse revisorer utom sin egen krets.

Då det kan förutsättas, att till revisionens ordförande kommer att utgå, utöver revisorsarvodet, endast ett måttligt tilltaget tilläggsarvode, kommer revisionens ordnande, på sätt ovan angivits, att medföra en icke obetydlig minskning i de av monopolkontrollutredningen beräknade kostnaderna för revisionen.

En ändring av redaktionell art har befunnits böra vidtagas i § 9 bolagsordningen, nämligen såvitt angår kompetensvillkor för jourhavande revisor.

Då riksdagen delar den under den förberedande behandlingen uttalade uppfattningen, att monopolkontrollutredningens förslag om befogenhet för vissa revisorer att närvara vid styrelsens och direktörsrådets sammanträden är ägnat att medföra ett försvagande av såväl ledningens ansvar som kontrollens självständighet, har riksdagen icke kunnat biträda ett i motionen II:507 väckt förslag i detta ämne. Däremot har riksdagen, i likhet med vad i samma motion föreslagits, ansett riktigt, att samtliga revisorer tillställas avskrift av de vid styrelsens och direktörsrådets sammanträden förda protokoll.

I motionerna II:499 och II:500 har föreslagits, att ersättning till revisor hos monopolbolaget skall utgå i form av dagarvode med samma belopp, som tillkommer statsrevisor. Då ifrågavarande revisionsarbete

torde komma att bedrivas under helt andra former än statsrevisionens, har riksdagen ansett det för statsrevisorerna föreskrivna arvodessystemet mindre lämpligt beträffande monopolbolagets revisorer.

I anslutning till vad i motionen II:502 föreslagits, har riksdagen velat uttala, att riksdagen funnit rätten för ledamöter och suppleanter i styrelsen eller revisionen till fria eller förbilligade tobaksvaror icke böra bibehållas. Bolagets styrelse har erinrat, att nämnda förmån föranletts därav, att styrelsen ansetts hava skyldighet att med uppmärksamhet följa de tillverkade varornas kvalitet. Detta syfte torde emellertid kunna tillgodoses på ett lämpligare sätt, exempelvis genom att bolaget i begränsad omfattning tillhandahåller ledamöterna prover av bolagets olika varor.

Enligt gällande ordning inflyta statsverkets inkomster av tobakshanteringen i väsentligen två olika former, nämligen såsom utdelning å de staten tillhöriga samtliga stamaktierna i bolaget och såsom tobaksskatt. Vid flera tillfällen hava emellertid statsmakterna givit uttryck åt den uppfattningen, att statens vinst ur tobakshanteringen huvudsaligen bör uttagas i form av skatt, medan utdelningen bör begränsas. Sålunda skulle det enligt punkt 5 i tilläggskontrakt den 20 juni 1924 till avtalet mellan svenska staten och monopolbolaget åligga bolaget att vid fastställandet av tobaksvaras priskurantpris så avväga den del av belastningen å varan, som avser att lämna vinst å rörelsen, att vinsten därvid icke beräknas högre, än som är erforderligt för beredande åt bolaget av skälig inkomst å rörelsen. Enligt uttalande av 1924 års riksdag skulle 7 procent utdelning å preferensaktiekapitalet kunna betraktas såsom skälig utdelning. Från och med år 1927 har utdelningen utgjort å preferensaktierna 7 procent och å stamaktierna 13 procent.

Vid framläggande av proposition nr 36 till 1926 års riksdag med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket uttalade dåvarande chefen för finansdepartementet att, då det med hänsyn till omfattningen av bolagets verksamhet kunde erbjuda svårighet att verkställa affärsberäkningarna så, att bolaget för varje år erhöle just den vinst, som förutsattes i femte punkten, han ansåge bolaget böra erhålla möjlighet till ytterligare fondbildning. I sistnämnda proposition, vilken vann riksdagens bifall, föreslogs därför den ändring i kontraktet att, sedan utdelning verkställts å preferensaktierna med 7 procent och å stamaktierna med 13 procent, avsättning finge äga rum till vinstregleringsfond samt, efter det vinstregleringsfonden uppginge till 5 miljoner kronor, jämväl till andra, ej särskilt angivna fonder. Av styrelsens förvaltningsberättelse rörande bolagets verksamhet år 1929 framgår, att, för den händelse styrelsens förslag till vinstens fördelning godkännes av bolagsstämman innevarande år, vinstregleringsfonden skulle uppgå till 5 miljoner kronor och dispositionsfonden till något mer än 10,6 miljoner kronor.

I Eders Kungl. Maj:ts föreliggande förslag till avtal angående utövande av statens tobaksmonopol hava gällande principer i fråga om bolagets vinstpolitik bibehållits. Sålunda föreskrives i § 4 i nämnda förslag, att bolaget vid försäljning av tobaksvaror skall tillämpa sådana prissättningsgrunder, att, under beaktande av önskvärdheten att undvika allt för ofta återkommande ändringar i prissättningen, bolaget icke beredes större inkomst av rörelsen, än att bolaget efter avskrivning och avsättning till fonder, i den mån sådan avsättning må förekomma, med säkerhet må kunna lämna vederbörlig utdelning å aktiekapitalet, och att bolaget vid prissättningen skall tillse, att den konsumerande allmänheten skyddas mot obehörig fördyring av varorna. Emellertid kommer enligt förslaget utdelningen å stamaktierna icke längre att stå i visst förhållande till utdelningen å preferensaktierna, utan sedan å de sistnämnda utbetalats utdelning och avsättning till fonder ägt rum kan återstående vinst disponeras för utdelning å stamaktierna.

Den under senare år tillämpade principen, att statens vinst ur tobakshanteringen utöver skälig avkastning å statens i företaget nedlagda kapital skall uttagas genom tobaksskatten, bör även för framtiden upprätthållas i full utsträckning. Därest utdelningen å stamaktierna komme att växla i storlek efter resultatet av bolagets verksamhet, ligger det antagandet nära till hands, att bolagets prispolitik skulle komma att i viss mån påverkas av budgetens behov och bolagets vinster sålunda utnyttjas i budgetreglerande syfte. Såsom i motionen II:505 framhållits, måste det anses mindre lämpligt att på ett dylikt sätt utöva en av riksdagen icke beslutad beskattning samtidigt som en sådan inverkan å prispolitiken skulle kunna för monopolbolaget medföra svårigheter. Möjligheten att inverka å storleken av utdelningen å stamaktierna genom prissättning å bolagets varor bör därför icke längre hållas öppen. Den ordning, som enligt vad ovan nämnts tillämpats alltsedan år 1927 och vilken innebär, att statens utdelning å stamaktierna fixerats, torde följaktligen böra bibehållas samt säkerställas genom föreskrift i bolagsordningen. Riksdagen har funnit utdelning å stamaktierna böra utgå efter samma procenttal som å preferensaktierna eller med $5\frac{1}{2}$ procent. Härigenom har givetvis icke avsetts att minska vare sig storleken av den utdelning, som enligt statsverkspropositionen beräknats komma att tillgodoföras statsverket under nästkommande budgetår, eller den sammanlagda årliga inkomst, som statsverket vid ett bibehållande av utdelningen vid 13 procent skulle komma att uttaga ur tobakshanteringen. Riksdagen förutsätter därför, att minskningen av utdelningen kompenseras till erforderligt belopp skattevägen.

Det torde knappast bliva möjligt för bolaget att, under beaktande av kravet att undvika allt för ofta återkommande ändringar i prissättningen, föra en sådan prispolitik, att just den för en dylik förräntning av aktiekapitalet erforderliga årsvinsten skulle erhållas. För att bereda bo-

laget möjlighet att föra en mera obunden prispolitik samt för att den sålunda bestämda avkastningen å statsverkets i företaget nedlagda kapital med säkerhet skall kunna utgå torde bolaget böra förfoga över en vinst- och prisregleringsfond. Till denna fond böra de vinstmedel överföras, som återstå sedan utdelning å aktier ägt rum samt erforderlig avsättning till andra fonder samt eventuell avskrivning å monopolrätten skett. Storleken av en dylik fond bör emellertid begränsas och har det syntts riksdagen, som om det högsta belopp, vartill densamma skall få uppgå, bör sättas till 10 miljoner kronor.

Med den sålunda föreslagna anordningen är det angeläget tillse, att icke hos bolaget, som under de senaste åren fonderat mycket avsevärda belopp, medel komma att kvarhållas, som icke äro direkt behövliga för rörelsen. Genom att bolaget under år 1931 torde komma att till statsverket utbetala utöver utdelning med 13 procent en tillfällig utdelning med ett belopp av 4,350,000 kronor samt bolaget, sedan av preferensaktiekapitalet 16 miljoner kronor inlösts, kan använda tillgängliga överskottsmedel till amortering av för nämnda inlösning upplånade medel, synes det möjligt att undgå nyss nämnda konsekvens.

Genom föreliggande avtalsförslag kommer det förutvarande hindret för bolaget att verkställa avskrivning å den till 38 miljoner kronor bokförda monopolrätten att undanröjas. De betydande fonderingar, över vilka bolaget för närvarande förfogar jämväl i form av s. k. dolda reserver, lämna bolaget möjlighet att på en gång å monopolrätten avskri-va ett betydande belopp. Vid bedömandet av frågan, med vilken hastighet monopolrätten bör avskrivas genom disposition av bolagets årsvinster, torde Kungl. Maj:t säkerligen komma att taga hänsyn till den omständigheten, att bolaget skall äga avsätta betydande belopp till vinst- och prisregleringsfonden.

Vid behandlingen av den föreliggande propositionen ävensom av Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 196 till innevarande års riksdag med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, m. m., har riksdagens bevillningsutskott inhämtat yttrande från fullmäktige i riksbanken *dels* huruvida icke det skulle för det allmänna innebära ekonomisk fördel, att de medel, som Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet och Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen finna sig böra för rörelsen hålla tillgängliga å bankräk-ning, i största möjliga utsträckning placerades å giroräkning i riksbanken utan räntegottgörelse *dels ock*, huruvida det skulle för statsverket medföra fördelar, därest bolagens inköp av utländska valutor förmedlades genom riksbanken.

I det av fullmäktige avgivna yttrandet har beträffande frågan om överflyttning av monopolbolagens banktillgodohavanden till riksbanken anförts att, för den händelse en överflyttning av monopolbolagens bank-

tillgodohavanden från affärsbanker föranledde dessa att taga kredit i riksbanken i anspråk med motsvarande belopp, skulle i regel vinst uppstå för det allmänna, men att, därest affärsbankerna i stället skulle finna lämpligt att minska sin kreditgivning till allmänheten och öka sin kredit i riksbanken med ett belopp, som endast motsvarade en del av de överflyttade medlen, den situation naturligtvis skulle kunna inträda, att riksbankens ökade ränteinkomst på grund av överflyttningen icke uppginge till det räntebelopp, som monopolbolagen skulle kunna gå förlustiga. Såsom en sammanfattning hava fullmäktige uttalat, att det förefölle sannolikt, att en överflyttning i största möjliga utsträckning av monopolföretagens banktillgodohavanden till riksbanken skulle komma att tillföra det allmänna något ökad inkomst ävensom att de merkostnader bolagen skulle åsamkas, därest bolagens inköp av utländsk valuta förmedlades genom riksbanken, torde komma att uppvägas av ökad inkomst för riksbanken.

Av vad fullmäktige sålunda anfört synes framgå, att det för närvarande knappast låter sig med säkerhet bedöma, huruvida det allmänna skulle komma att beredas större ekonomisk fördel genom att den sålunda ifrågasatta anordningen genomfördes. Med hänsyn härtill har riksdagen icke ansett bindande direktiv för närvarande böra meddelas monopolbolaget att för penningplaceringar och valutainköp använda riksbanken, utan torde det jämväl i fortsättningen böra ankomma på bolagets ledning att med iakttagande av affärsmässiga principer fatta beslut i sådana frågor. Emellertid har riksdagen ansett detta viktiga spörsmål förtjänt av statsmakternas uppmärksamhet. Därest den av riksdagen ovan vidrörda frågan rörande den lämpligaste organisationsformen för utövandet av statens tobaksmonopol kommer att i ett större sammanhang bliva föremål för utredning, synes lämpligen i samband härmed nu förevarande spörsmål böra undersökas.

Vid behandlingen inom riksdagen av förevarande proposition har ifrågasatts, huruvida icke i avtalet med monopolbolaget borde införas en föreskrift, att bolaget vid inköp, tillverkning och försäljning av tobaksvaror skulle bedriva verksamheten på sådant sätt, att behörig hänsyn toges till folkhälsans krav, så att minsta möjliga skada åstadkommes. Ehuru riksdagen funnit nämnda synpunkt förtjäna beaktande, synes likväl, innan vidgad erfarenhet vunnits rörande på vad sätt och i vilken omfattning monopolbolaget äger möjlighet att förverkliga ett dylikt syfte, införandet i avtalet av en sådan föreskrift vara ägnat att skapa en viss oklarhet i fråga om riktlinjerna för rörelsens bedrivande utan att någon egentlig fördel vunnas. Det torde emellertid kunna förväntas, att bolaget, även utan uttrycklig föreskrift i avtalet, kommer att ägna detta viktiga spörsmål uppmärk-

samhet samt i möjligaste mån vidtaga lämpliga åtgärder för tillgodoseende av sagda önskemål.

I motionen II: 505 har förordats, att den i monopolbolagets tjänst anställda personalen må på lämpligt sätt beredas tillfälle framföra sina synpunkter rörande driftens ordnande. Då bolaget säkerligen icke torde underlåta att begagna sig av personalens erfarenhet, i den mån härigenom fördelar kunna vinnas ur synpunkten av driftens ändamålsenliga utövande, har riksdagen icke ansett någon åtgärd böra vidtagas i anledning av sistnämnda förslag.

I motionen II: 501 har hemställts, att riksdagen måtte uttala, att konkurrens med detaljhandlarna ej bör förekomma från monopolbolagets sida. Då bolaget uppenbarligen för bedrivande av sin verksamhet på ett ändamålsenligt och affärsmässigt sätt kan hava behov av åtminstone några egna försäljningslokaler, har riksdagen icke kunnat biträda sistberörda förslag.

I § 3 och § 15 mom. 1 i avtalsförslaget med monopolbolaget har riksdagen ansett vissa ändringar av huvudsakligen redaktionell natur böra vidtagas.

I motionen II: 486 har berörts frågan om den understöds- och ersättningspolitik, som bör tillämpas gent emot arbetare, som sedan ingången av år 1927 avskedats eller kunde komma att avskedas från anställning hos monopolbolaget.

Sist omnämnda spörsmål förelåg till behandling jämväl vid 1929 års riksdag i anledning av väckt motion. I betänkande nr 23 anförde bevillningsutskottet, att av ett utav styrelsen för monopolbolaget avgivet utlåtande framginge, att den i sistnämnda motion väckta frågan jämväl behandlats i ett av monopolbolagets styrelse till Kungl. Maj:t avgivet utlåtande över en av svenska tobaksindustriarbetareförbundet gjord framställning. Enligt vad bevillningsutskottet inhämtat vore detta ärende föremål för utredning inom finansdepartementet. Med hänsyn härtill och med beaktande av vad monopolbolaget i frågan anført, hade bevillningsutskottet ansett motionen icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen biföll jämväl utskottets i överensstämmelse därmed avfattade hemställan.

Vid framläggande av förevarande proposition anförde departementschefen i denna fråga, att vad anginge de önskemål, som framstälts för tillgodoseende av anställningshavare hos Tobaksmonopolet, borde övervägandet ankomma på Tobaksmonopolets ledning.

Till den sålunda av departementschefen uttalade uppfattningen har riksdagen ansett sig kunna lämna sin anslutning. Riksdagen förutsätter emellertid, att Eders Kungl. Maj:t jämväl i fortsättningen kommer att med uppmärksamhet följa denna fråga. I den mån ytterligare utredning av spörsmålet befinnes påkallad, torde denna lämpligen kunna företagas i

sammanhang med den av departementschefen omnämnda utredning, som är avsedd att äga rum beträffande vissa anspråk, som framställts av enskilda tobakshandlare.

Under återopande av vad sålunda anförts får riksdagen för Eders Kungl. Maj:t tillkännagiva, att riksdagen, som icke kunnat i oförändrat skick bifalla Eders Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 195, såvitt angår med propositionen framlagda förslag till avtal,

dels bemyndigat Kungl. Maj:t att å statens vägnar med Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet träffa avtal angående utövandet av statens tobaksmonopol i huvudsaklig överensstämmelse med följande

Förslag

till

avtal angående utövandet av statens tobaksmonopol.

Emellan staten samt Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet, här nedan benämnt bolaget, är följande avtal träffat:

§ 1.

Med föranledande av 1 § i förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket upplåter Kungl. Maj:t å statens vägnar härmed för en tid av sex år från och med den 1 januari 1931 till och med den 31 december 1936 åt bolaget utövandet av staten uteslutande tillkommande rättighet att i riket tillverka tobaksvaror med de rättigheter och skyldigheter, som därmed följa, och med iakttagande av de undantag och begränsningar, som i nyssnämnda förordning stadgas. För upplåtelsen skola i övrigt följande villkor gälla.

§ 2.

Bolaget utfäster sig att, så snart ske kan, genomföra de ändringar i sin bolagsordning, som härvid fogad bilaga utvisar.

§ 3.

Bolaget må icke idka annan rörelse än sådan, som avser tobak och tobaksvaror, eller annan verksamhet än den, som äger samband med sagda rörelse.

Bolagets rörelse skall utövas i egen drift.

§ 4.

Det åligger bolaget:

att under den tid, avtalet gäller, utöva statens tobaksmonopol på sätt förutsättes i förordningen angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket och därvid noggrant uppfylla de förpliktelser, som enligt nämnda förordning åligga monopolets utövare,

att vid inköp, tillverkning och försäljning av tobaksvaror bedriva verksamheten på sådant sätt, att garanti vinnes för varor av god och jämn beskaffenhet, att behörig hänsyn toges till den konsumerande allmänhetens smak och vanor, och att den belastning, som avser att lämna vinst å rörelsen, kommer att vila i möjligaste mån jämnt å alla varuslag,

att vid försäljning av tobaksvaror tillämpa sådana prissättningsgrunder, att, under beaktande av önskvärdheten att undvika allt för ofta återkommande ändringar i prissättningen, bolaget icke beredes större inkomst av rörelsen, än att bolaget efter avskrivning och avsättning till fonder, i den mån sådan avsättning må förekomma, med säkerhet må kunna lämna vederbörlig utdelning å aktiekapitalet, och att vid prissättningen tillse, att den konsumerande allmänheten skyddas mot obehörig fördyring av varorna,

samt att, för vinnande av största möjliga besparing av omkostnader, å alla områden av sin verksamhet handhåva rörelsen och anordna driften på det mest rationella och effektiva sätt.

§ 5.

För alla de tobaksvaror, vare sig inom riket tillverkade eller importerade, vilka av bolaget försäljas eller eljest utlämnas, ävensom för alla tobaksvaror, som enligt 22 § i förordningen angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket importeras för försäljning, skall bolaget till staten erlägga skatt till belopp, motsvarande de vid varje tid å tobaksvaror gällande skattesatser.

Bolaget skall den 10, 20 och näst sista dagen i varje månad till statskontoret inleverera ett belopp, motsvarande en tredjedel av den skatt å tobaksvaror, som kan beräknas belöpa för samma månad.

I samband med den skatteleverans, som verkställs näst sista dagen i månaden, skall slutlig avräkning äga rum mellan staten och bolaget beträffande de skattebelopp, som belöpa å de tobaksvaror, vilka bolaget under nästföregående månad levererat, eller för vilka bolaget under nästföregående månad uppburit den i 22 § i nyssnämnda förordning stadgade licensavgift. Skattebeloppen uträknas med ledning av bolagets böcker, och slutavräkningen för varje månad skall vara åtföljd av å nämnda böcker grundad uträkning av skattebeloppen, vilken skall vara å bolagets vägnar avgiven av verkställande direktören samt till riktigheten styrkt av jourhavande revisorn.

Vid skatteleveransen näst sista dagen i månaden göres avdrag för det belopp, som, enligt vad därom är särskilt stadgat, skall tillgodoföras bolaget för inköp under nästföregående månad av inom riket odlad tobak. Detta belopp skall beräknas efter den vikt, som angives å de av kontrollstyrelsens ombud till riktigheten bestyrkta vågsedlar rörande till bolaget levererad myckenhet av varan.

§ 6.

Det åligger bolaget att enligt de närmare bestämmelser, som därom äro eller varda utfärdade, inlösa tobak, tobaksvaror, specialmaskiner och specialverktyg för tillverkning av tobaksvaror ävensom cigarrettpapper och cigarretthylsor, vilka förklarats förbrutna eller eljest skolat enligt tullstadgan genom tullanstalts försorg försäljas å offentlig auktion.

§ 7.

Bolaget förbinder sig att noggrant uppfylla de förpliktelser, som åligger monopolets utövare enligt bestämmelser, som äro eller må varda meddelade angående behandlingen av till riket inkommande tobak och tobaksvaror, samt i övrigt handhava befattningen därmed på ett för det allmänna tillfredsställande sätt.

§ 8.

Bolaget förbinder sig att lämna staten kontant gottgörelse för de understödsbelopp, som kunna komma att utgå på grund av bestämmelserna i kungörelsen den 7 juli 1921 (nr 409) angående understöd i vissa fall åtg genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer eller enligt däremot svarande stadganden.

§ 9.

Bolaget förbinder sig att, så snart ske kan, nedsätta sitt aktiekapital genom inlösen av samtliga preferensaktier ävensom att inbjuda de intressenter, som av Kungl. Maj:t anvisas, till teckning av nya preferensaktier i bolaget till ett belopp av 1,000,000 kronor.

Staten skall hava rätt att, därest den så påfordrar och erbjuder lika förmånliga villkor, som vid upplåning hos annan kunna erhållas, lämna bolaget lån för inlösen av preferensaktier ävensom övrig kredit intill det belopp, av vilket bolaget har mera stadigvarande behov.

§ 10.

För beredande av frågor, som skola avgöras av styrelsen, ävensom för behandling av andra spörsmål av större betydelse för bolagets verksamhet skall finnas ett direktörsråd. Rådet består förutom av verkställande

direktören av två personer, som styrelsen utser, därav minst en bland de av Kungl. Maj:t förordnade styrelseledamöterna. Därjämte deltagar i rådets överläggningar men icke i dess beslut den eller de avdelningschefer, på vilkas handläggning ärendet ankommer. Styrelsen utser ordförande och vice ordförande i rådet, vilket sammanträder på kallelse av ordföranden eller verkställande direktören.

I en av styrelsen utfärdad instruktion bestämmes närmare området för rådets verksamhet. Åtgärd i strid mot något av rådet gjort uttalande må icke vidtagas av verkställande direktören eller annan, med mindre styrelsen godkänner den ifrågasatta åtgärden.

Vid rådets sammanträden skall föras protokoll, varav avskrift omedelbart efter justeringen tillställs samtliga styrelseledamöter och revisorer.

§ 11.

1. Bolaget åtager sig att med belopp, som fastställas av Kungl. Maj:t, gälda ersättningar till de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna och styrelsesuppleanterna, till jourhavande revisorn samt till de av fullmäktige i riksgäldskontoret utsedda revisorerna.

2. Bolaget må ej för å bolagsstämma utsedd styrelseledamot och suppleant bestämma högre ersättning än av Kungl. Maj:t fastställts för av Kungl. Maj:t utsedd styrelseledamot och suppleant.

§ 12.

Bolaget skall till revisorernas disposition ställa erforderliga penningmedel att av dem användas för anordnande av sifferrevision och övrig kontroll, som de pröva nödig.

§ 13.

Bolaget må ej efter denna dag utan Kungl. Maj:ts medgivande förvärva aktie eller andel i annat företag.

§ 14.

Bolaget må ej efter denna dag sluta avtal, som innefattar åtagande för längre tid än den, för vilken monopolrättigheten upplåtits åt bolaget, utan så är, att minst tre av de utav Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i bolagets styrelse biträda beslut därom; dock må utan hinder härav hyresavtal slutas till fardag, som infaller näst efter utgången av nämnda tid.

§ 15.

1. Bolaget må årligen avskriya å byggnaders anskaffningsvärde högst två procent och å inventariers anskaffningsvärde högst femton procent. För ytterligare avskrivningar, som ej enligt lag skola ske, fordras Kungl. Maj:ts medgivande.

2. Skulle den till utdelning tillgängliga årsvinsten ej förslå till fem och en halv procent utdelning å bolagets preferensaktiekapital, skall staten vara förpliktad att av de enligt § 5 influtna skattemedel tillgodoföra bolaget så stort belopp, som erfordras för att utdelning å preferensaktierna av fem och en halv procent må kunna ske.

§ 16.

Bolaget förbinder sig att, så snart ske kan, avveckla Aktiebolaget Havannamagasinet.

§ 17.

Därest annan än bolaget erhåller rättighet att utöva statens tobaksmonopol för tid efter den, under vilken detta avtal är gällande, skall den nye innehavaren berättigas och förpliktas att övertaga bolagets för rörelsens bedrivande erforderliga tillgångar, såsom varulager, fastigheter, inventarier, förbrukningsartiklar, recepter m. m., ävensom förpliktas att, i den mån sådant lämpligen kan ske, bibehålla hos bolaget anställd personal. Vid överlåtelse, som nu sagts, skall värdering av tillgångar, som ifrågakomma till övertagande, i den mån överenskommelse ej kan träffas, hänskjutas till avgörande enligt lagen om skiljemän.

§ 18.

De rättigheter, som på grund av detta avtal tillkomma bolaget, må icke utan statens samtycke å annan överlåtas.

§ 19.

Skulle tvist uppstå mellan staten och bolaget rörande rätta tolkningen av detta avtal, skall dylik tvist avgöras enligt lagen om skiljemän.

§ 20.

Detta avtal skall, där ej annat i avtalet sägs, äga tillämpning från och med den 1 januari 1931.

§ 21.

Av detta avtal äro två exemplar upprättade och mellan parterna utväxlade.

Bilaga.

Förslag

till

ändringar i bolagsordningen för Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet.

§ 6.

Aktiebrevens — — — tillstånd.

Preferensaktiekapitalet skall utgöra högst 17,000,000 kronor.

Alla — — — staten.

Bolagets aktier skola medföra rätt till årlig vinstutdelning med högst fem och en halv procent å aktiebeloppet och skall företrädesrätt tillkomma preferensaktierna framför stamaktierna till vinstutdelning med ett belopp, motsvarande fem och en halv procent å preferensaktiebeloppet.

Upplöses bolaget, skola ägarna av preferensaktier hava företrädesrätt framför stamaktiernas ägare till erhållande ur bolagets tillgångar av akties nominella värde jämte fem och en halv procent ränta, i den mån sådan ej genom utdelning guldits.

§ 7.

1. Bolagets styrelse består av åtta ledamöter med fyra suppleanter för dem.
2. Kungl. Maj:t utser fyra ledamöter i styrelsen, därav en såsom ordförande och en såsom vice ordförande, samt två suppleanter. Övriga styrelseledamöter och suppleanter utses å ordinarie bolagsstämma.

Såväl ledamöter som suppleanter utses för två år i sänder, så att två ledamöter och en suppleant bland de av Kungl. Maj:t utsedda och likaledes två ledamöter och en suppleant bland de å bolagsstämma utsedda avgå varje år; och skola i följd härav, när styrelseledamöter och suppleanter utses år 1931, av Kungl. Maj:t två ledamöter och en suppleant samt å bolagsstämma likaledes två ledamöter och en suppleant utses för blott ett år. Därest styrelseledamot eller suppleant avgår före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd, skall i hans ställe annan utses för den återstående tiden.

Styrelsen utser verkställande direktör för bolaget.

3. Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden i regel minst en gång i månaden och eljest så ofta ärendenas behandling det fordrar. Sammanträde skall ock utlysas, när minst två styrelseledamöter det påkalla.

4. Därest såväl ordföranden som vice ordföranden äro förhindrade att närvara vid styrelsesammanträde, skall ordet föras av annan bland de utav Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna.

Styrelsen är beslutför, när fyra av styrelsens ledamöter, däribland minst två av de utav Kungl. Maj:t utsedda, finnas tillstädes. Frågor av större betydelse skola, därest minst två ledamöter så påfordra, behandlas vid två styrelsesammanträden.

Vid lika röstetal äger ordföranden utslagsröst.

Beslut om avtal, som innefattar åtagande för längre tid än den, för vilken monopolrättigheten upplåtits åt bolaget, är ej giltigt, med mindre det biträdes av minst tre av de utav Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna; dock må utan hinder härav hyresavtal slutas till fardag, som infaller näst efter utgången av nämnda tid.

5. Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll, varav avskrift omedelbart efter justeringen tillställs samtliga revisorer.

§ 9.

1. För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper skall finnas en revision, bestående av fem revisorer jämte lika många suppleanter.

2. Å ordinarie bolagsstämma utses årligen en revisor och en suppleant för tiden till och med nästa ordinarie bolagsstämma.

Kungl. Maj:t äger utse en revisor och en suppleant för tiden från en ordinarie bolagsstämma till och med den ordinarie bolagsstämman två år därefter. Av Kungl. Maj:t förordnad revisor skall vara jourhavande revisor; och må härtill endast förordnas av handelskammare auktoriserad revisor eller person, som äger med sådan revisor jämförliga kvalifikationer.

Fullmäktige i riksgäldskontoret äga årligen utom sig utse tre revisorer och tre suppleanter för tiden från den ordinarie bolagsstämman under löpande kalenderår till och med nästa ordinarie bolagsstämma. Begagnas icke denna befogenhet, äger i stället Kungl. Maj:t meddela erforderliga förordnanden.

3. Revisionen utser inom sig ordförande och vice ordförande.

Revisionen sammanträder på kallelse första gången av chefen för finansdepartementet och därefter av ordföranden minst en gång varje kalenderkvartal och eljest, då ordföranden eller minst två revisorer anse det erforderligt.

4. Vid revisionens sammanträden skall föras protokoll.

§ 10.

Ersättningar till de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna och styrelsesuppleanterna, jourhavande revisorn samt de av fullmäktige i riksgäldskontoret utsedda revisorerna bestämmas av Kungl. Maj:t.

§ 12.

Ordinarie — — — utgång.

Å denna — — — lyftas,

4:o) val av styrelseledamöter och suppleanter,

5:o) val av en revisor och en suppleant,

6:o) bestämmande av ersättningar åt de styrelseledamöter och styrelsesuppleanter samt den revisor, som utses å bolagsstämma.

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med blivande preferensaktieägare i Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet träffa avtal angående preferensaktiekapitalet i bolaget i huvudsaklig överensstämmelse med följande

Förslag

till

avtal angående preferensaktiekapitalet i Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet.

Sedan staten i avtal med Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet för en tid av sex år från och med den 1 januari 1931 till och med den 31 december 1936 åt bolaget upplåtit rätt att utöva statens tobaksmonopol, i vilket avtal bolaget utfäst sig att inlösa nuvarande preferensaktier ävensom att inbjuda de intressenter, som av Kungl. Maj:t anvisas, till teckning av nya preferensaktier i bolaget till ett antal av 10,000 stycken, vardera lydande å 100 kronor, eller tillhopa 1,000,000 kronor,

har mellan staten, å ena, samt undertecknade, å andra sidan, beträffande ifrågavarande aktier träffats följande avtal:

§ 1.

I fråga om den rätt, som, utöver vad bolagsordningen innehåller, tillkommer preferensaktierna, gäller vad i avtalet den mellan staten och bolaget stadgas.

§ 2.

Preferensaktieägarna tillförsäkra staten rätt att, när helst Kungl. Maj:t så påfordrar, till parikurs inlösa samtliga preferensaktier eller det antal därav, Kungl. Maj:t bestämmer, jämte kuponger, som ej förfallit till betalning, med tillägg av fem och en halv procent ränta, i den mån sådan ej genom utdelning guldits.

§ 3.

Preferensaktieägarna förbinda sig att icke överlåta aktierna till annan än staten eller den Kungl. Maj:t godkänner såsom innehavare av aktierna.

Vid överlåtelse av aktie till annan än staten skall preferensaktieägare tillförbinda ny innehavare att underkasta sig de förpliktelser, detta avtal innehåller.

§ 4.

Till säkerhet för statens rättigheter enligt detta avtal pantsätta preferensaktieägarna ifrågavarande aktier, vilka för detta ändamål, in blanco transporterade, överlämnas till Sveriges riksbank under förbud

för banken att annat än med Kungl. Maj:ts medgivande och på villkor, som Kungl. Maj:t må bestämma, utlämna aktierna. Och tillförsäkra preferensaktieägarna staten rätt att, om preferensaktieägarna brista i fullgörandet av åtagna förpliktelser enligt detta avtal, utan iakttagande av i lag stadgade föreskrifter, på sätt staten finner lämpligt realisera panten samt därur göra sig betald för sina ersättningsanspråk.

Utän hinder av vad nu sagts må preferensaktieägare i riksbanken eller — utan att aktierna uttagas från riksbanken — i annan bank, vars reglemente blivit av Kungl. Maj:t fastställt, ställa aktierna såsom pant med förmånsrätt framför statens ersättningsanspråk för ett fordringsbelopp av högst aktiernas parivärde jämte ränta, motsvarande den å aktierna belöpande utdelningen. Sådan pantsättning må dock ske allenast på villkor, att panten ej må realiseras utan att Kungl. Maj:t på förhand underrättats och erhållit tillfälle att bevaka statens rätt.

§ 5.

Om preferensaktieägarnas förpliktelser enligt detta avtal skall anteckning göras å aktiebrev.

§ 6.

Av detta avtal äro två exemplar upprättade, av vilka staten tagit ett och N. N. för preferensaktieägarnas räkning ett.

dels medgivit, att Kungl. Maj:t må för staten utfästa garanti för ett lån ur pensionsförsäkringsfonden åt Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet å högst sexton miljoner kronor till kapital och ränta, beräknad efter fem procent;

dels ock beslutat, att fullmäktige i riksgäldskontoret skola i fall av behov tillhandahålla medel för såväl infriande av nämnda garantiförbindelse som ock inlösen helt eller delvis av preferensaktiekapitalet i bolaget.

Stockholm den 17 maj 1930.

Med undersåtlig vörndnad.
